

12/7

BARBARI OCH CIVILISATION

Detta är tredje och sista artikeln i Herbert Tingstens serie om det indiska upproret 1857. De föregående artiklarna var införda 21 resp 24 juli.

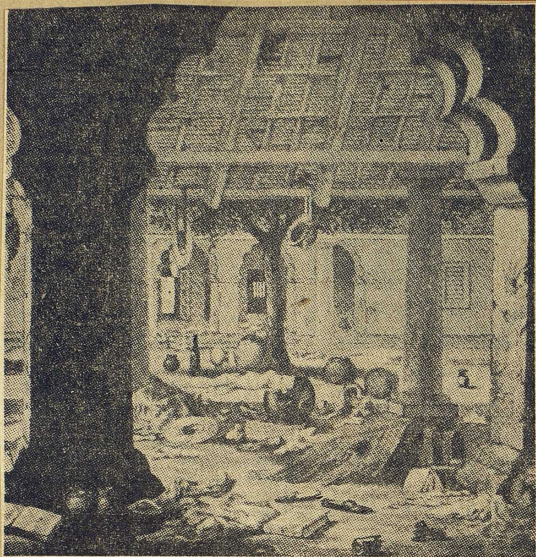
DE INDISKA grymheterna, berättelserna om dessa grymheter var för opinionen i England sannolikt mera ödesdigra än andra drag i det stora upproret. I tidningarna, i skildringar med anspråk på förfångfrihet, i romaner som lästes inom alla samhällsklasser, blev de upproriska djävlar, som brände, plundrade, våldtog, torterade och mördade. Sådana är indierna, dessa bruna asiatiska hedningar, det var den tanke som tvingades på läsaren, en blandning av hat och förakt mot en annan ras och andra religioner. Upproret blev ett bevis på Englands rätt att styra, på den vita rasens överlägsenhet. De brittiska ledarna blev korsriddare och hjältar, legender vävdes kring de döda generalerna, John Nicholson, erövraren av Delhi, Henry Lawrence, som stupade i Lucknow, Henry Havelock, som återvann Cawnpore. Under senare tid har det blivit vanligt att betona våldsdåden på båda sidorna, men fortfarande framträder tendensen att ställa den indiska grymheten i kontrast till det brittiska modet.

Utom debatt står att de upproriska i många fall begick massmord, att de dödade kvinnor och barn, att de pinade sina offer. Men i allt högre grad har en mera nyanserad och mindre hätsk bild av vad som hände blivit bestämmande. De värsta grymheterna utfördes, har det sagts, inte av sepoy eller deras ledare, utan av slödder och brottslingar, som profiterade av förvirringen och laglösheten. Uppgifterna om våldtäkt, som verkade speciellt upphetsande, visades vara obestyrkta eller felaktiga; indierna lär nästan aldrig ha begått sexuellt övervåld mot engelska kvinnor.

Att Cawnpores garnison döddes trots löfte om fritt avtåg är ostridigt. Men redan i en rad böcker som kom ut ett eller ett par årtionden efter upproret (G O Trevelyan, Kaye) klarlades att varken Nana sahib eller sepoy var ansvariga för nedslaktandet av de två hundra kvinnor och barn vilkas lik påträffades i en brunn; tvärtom hade sepoy vägrat, då en av Nana sahibs underlydan-

Engelska trupper förföljer sepoy i slaget vid Doondiakera. Sepiateckning av Egon Lundgren.

Skådeplatsen för massakern i Cawnpore.

de utan dennes vetskap beordrat mordet, och detta hade utförts av några professionella slaktare. "Det är både simpelt och oriktigt att anklaga ett folk för denna grymma gärning", skriver Forrest i sin väldokumenterade undersökning av år 1904, och här betonas också att de vita kvinnorna före mordet inte "utsatts för kränkning eller vanheder". Förbittringen över Cawnpore stegrades särskilt genom att i det palats där mordet begicks man på väggarna ansåg sig ha funnit förtvivlade hälsningar från de mördade kvinnorna; sedermera uppdagades att dessa skrivits av de soldater som först inträngde i palatset. Cawnpore är därför inte på samma sätt som tidigare ett bevis på indisk grymhet och trolöshet.

Redan under kriget kom rapporter till England om att även engelsmännen var skyldiga till grymhet, eller åtminstone till en alltför hård bestraffning av de upproriska. Särskilt Timeskorrespondenten Russell återkom ofta till dessa ting; hans kollega Egon Lundgren sökte däremot att glömma "blodiga historier" och har knappast något att berätta härom i sina anteckningar. Russell berättar om hur massor av indier hängdes på blotta misstanken att ha deltagit i upprорот, hur engelska ämbetsmän och godsägare som frivilliga med glädje hjälpte till vid avrättningar, hur man roade sig med att hänga människor "konstnärligt" i skilda grupper och ställningar. Hans och andras vittnesbörd visar att vid stormningen av ett fäste eller ett hus alla mot-

ståndare dödades, att soldaterna i vissa fall torterade sina fångar och brände dem levande, att engelska officerare kunde slå sina indiska tjänare till blods för obetydliga förseelser. Då längre fram rapporter och order från upprорот samlades och öppet publicerades gav de ett intryck av skräckvälde under återerövrings tiden.

England var mitt i den viktorianska tidsåldern. Inte bara civilisationen, utan också religionen var på modet. De segrande generalerna var ofta djupt religiösa, och de var hårda i Guds namn. Då Punjab's guvernör John Lawrence undertryckt ett myteriförsök i Peshawar i juni 1857 funderade han på om han skulle döda alla de 120 fångarna. "Jag tror inte att vi i Den allsmäktiges ögon skulle vara berättigade att göra det." Endast ett fyrtital borde avrättas, de som hade dålig karaktär, aktivt deltagit i myteriet eller varit respektlösa mot sina officerare. "Om de inte räcker, tar jag också de äldre soldaterna. Alla dessa skall skjutas eller blå-

sas från kanonmyningar, vilket som faller sig lämpligast." (Vid samma tid skrev en upprorisk maharadja efter Cawnporemassakern att "tack vare Den allsmäktige har vi sänt dessa gulhyade till helvetet".) Den varmt troende Nicholson ansåg det "upprörande" att endast hänga dem som mördat kvinnor och barn; de borde "flås levande, steglas eller brännas". General James Neill hängde så mycket folk att hans officerare påminde om att nödig arbetskraft måste bevaras; i Cawnpore bestämde han att fångarna före avrättningen skulle slicka upp blodet i likbrunnen. Även Neill bönföll mellan domarna om förmåga att handla rättvist. Att avrätta alla som påträffades med vapen i hand var under återerövringen självklart; frågan var hur långt man skulle gå då det gällde misstänkta och medlöpare. Hängningarna och blåsningarna från kanonmyningarna kombinerades i många fall med en behandling som enligt den avrättades religion ledde till hans eviga fördömelser; muhammedaner insyddes i svinskinns och insmordes med svinfett.

I denna religiöst-puritanska atmosfär var övergrepp mot kvinnor ett brott som knappast kunde nämnas och som framkallade en fasa och ett hat utan motstycke. Det var sådana känslor som kom den hyggelige kapten Roberts — sedan fältmarskalk, oaron av Kandahar och earl av Pretoria — att skriva till sin syster att han med glädje skulle gå igenom alla lidanden för att få "hämnd på dessa grymma mördare". Då det

engelska parlamentet i december 1857 diskuterade upproret förklarade premiärministern lord Derby, som fördödade relativ mildhet: "För varje man som tas med vapen i hand bör ett rättmätigt straff utmätas, och detta straff är döden. För de missfoster som begått onämnbare och för tanken ofattliga övergrepp (unmentionable and unimaginable atrocities) mot kvinnor är döden ett alltför mildt straff. De bör dömas till ett tyngre straff, till kroppslig bestraffning och till det mest förnedrande slaveri." (Enligt Cambridge History hade den härskande moralismen betydelse i upproret även på ett annat sätt: officerarna hade inte längre förbindelse med indiska kvinnor och var därför okunniga om vad folk tänkte.)

Grymheterna förklaras i viss mån av att, särskilt i England, strafflagstiftningen över huvud var, eller i varje fall intill de senaste årtiondenas reformer varit, ytterligt hård, med dödsstraff även för många andra brott än mord. En annan förklaring, som gäller både indier och engelsmän, är att rykten om andra partens missgärningar drev till ständigt nya ohyggligheter. Före Cawnporemassakern hade indierna hört om general Neills framfart i Allahabad; engelsmännen trodde fullt och fast på alla uppgifter om indiska illdåd. Men vad engelsmännens uppträdande angår hade säkerligen känslan av att en överlägsen ras blivit förorättad stor betydelse. "I själva verket var det speciellt förhatliga i Cawnporemassakern detta, att dådet begicks av en underkuvad ras — av svarta män som vågade gjuta sina herrars blod", skriver Russell.

Vilka följder hade upproret? På några konkreta punkter är bestämda påståenden möjliga. Ostindiska kompaniets styre överfördes på den brittiska kronan. Antalet engelska soldater i Indien ökades. De indiska trupperna uppdelades mera systematiskt på muhammedanska och hinduiska regementen; de "krigiska" folken, sikher och gurkhas, fick en särskild rekrytering. Artilleriet blev rent engelskt; sepoytilläts inte att tjäna vid denna avgörande vapengren. En del reformer i förvaltningen var direkt betingade av upproret.

När det gäller de stora följderna på lång sikt är däremot knappast mer än osäkra spekulationer möjliga, liksom vid debatten om de "djupare" orsakerna till upproret. Det har sagts att engelsmännen styrktes i sin tro på att

det var rättfärdigt och nödvändigt att hålla denna "opålitliga ras" under sitt styre och att upproret alltså stimulerade den doktrinära imperialism som på 1870- och 1880-talen vräkte undan de tidigare tendenserna att se kolonierna som en börda eller som föremål för uppfostran till självstyrelse. Överlägsenhetskänslan mot indierna och särskilt mot hinduerna växte i England, har det påståtts; klichétänkandet om indisk oförmåga och indisk lömskhet blev mera förhärskande än förut, och en historiker har rent

Generalen sir John Nicholson, erövraren av Delhi.

av påstått att Forsters berömda karaktäristiker i "A Passage to India" kan härledas från 1857 års erfarenheter och föreställningar. Men det har också påståtts att fruktan för ett nytt och större sepoymyteri hörde till de motiv som blev bestämmande för britternas handlande och i sin mån bidrog till den värdiga reträtten år 1947.

I sitt förord till Sens undersökning skriver den indiske undervisningsministern att Englands taktik att söndra och härska blev mera markerad efter upproret, och han tycks anse att uppdelningen i Indien och Pakistan är en följd av denna taktik och alltså indirekt av upproret. Det har också

antagits att tanken på ett väpnat uppror diskrediterades i Indien genom myteriets misslyckande och att de nya metoderna att vinna självstyrelse genom passivt motstånd alltså indirekt skulle kunna föras tillbaka till 1857. Om dessa och många andra försök att konstruera orsakssammanhang gäller att de kan innehålla något väsentligt, men att riktigheten eller oriktigheten i generalisationer av denna storleksordning inte kan bevisas. En allmän uppfattning i Indien — till skillnad kanske från Pakistan — torde vara den som nyligen framhävdes i "The Hindu Weekly Review": upproret bidrog att framkalla den nationalkänsla som några årtionden senare kom till uttryck i kongresspartiets bildande och efter ännu en lång följd av år ledde till ett fritt Indien.

HERBERT TINGSTEN